

<p>59 / YOM KIPPUR EVE</p> <p style="text-align: center;">* KOL NIDREI *</p> <p>The chazzan, or one of the men at his side, recites the following three times: עַל הַעֲבָרִים <i>With the approval of the Omnipresent* and with the approval of the congregation; in the convocation of the Court above* and in the convocation of the Court below, we sanction prayer with the transgressors.</i></p> <p>The chazzan recites <i>Kol Nidrei</i> aloud three times, each time louder than before, and the congregation recites along with him in an undertone. [Some congregations add the bracketed phrase.]</p> <p>כָּל נִדְרֵי <i>All vows,* prohibitions,* oaths,* consecrations,* konam-vows, konas-vows,* or equivalent terms* that we may vow,* swear, consecrate, or prohibit upon ourselves -- [from the last Yom Kippur* until this Yom Kippur, and] from this Yom Kippur until the next Yom Kippur, may it come upon us for good -- regarding them all, we regret them henceforth. They all will be permitted,* abandoned, cancelled, null and void, without power and without standing. Our vows shall not be valid vows; our prohibitions shall not be valid prohibitions; and our oaths shall not be valid oaths.</i></p>		<p style="text-align: right;">כל נדרי</p> <p style="text-align: right;">ליל יום כפור 58</p> <p style="text-align: center;">* כל נדרי *</p> <p>The chazzan, or one of the men at his side, recites the following three times: עַל דַּעַת הַמְּקוּסִים וְעַל דַּעַת הַקְּהָל, בִּישׁוּבָהּ שֶׁל מַעְלָה, וּבִישׁוּבָהּ שֶׁל מַטָּה, אָנוּ מִתְרִין לְהַתְּפִיל עִם הַעֲבָרִים.</p> <p>The chazzan recites <i>Kol Nidrei</i> aloud three times, each time louder than before, and the congregation recites along with him in an undertone. [Some congregations add the bracketed phrase.]</p> <p>כָּל נִדְרֵי, * וְאִסְרֵי, וְשְׁבוּעֵי, וְתַרְמֵי וְקוֹנָמֵי, וְקִנּוּסֵי, * וְכַנּוּיֵי, * דְּאִנְךְרָנָא, * וְדִאֲתַרְמֵנָא, וְדִאֲתַרְמֵנָא, וְדִאֲתַרְמֵנָא, מִיּוֹם כְּפוּרִים (שְׁעָבְרֵי) עַד יוֹם כְּפוּרִים זֶה, וּמִיּוֹם כְּפוּרִים זֶה עַד יוֹם כְּפוּרִים הַבָּא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה. בְּקִלְחוֹן אֲתַרְטֵנָא בְּהוֹן. בְּלִחוֹן יְהוֹן שְׁרוּי, שְׁבִיתִין, בְּטִלִין וּמְבִטְלִין, לֹא שְׁרִירִין וְלֹא קִימִין. נִדְרָנָא לֹא נִדְרֵי, וְאִסְרָנָא לֹא אִסְרֵי, וְשְׁבוּעָתָנָא לֹא שְׁבוּעוֹת.</p> <p style="text-align: center;"><small>extreme Neither the translation nor a concise both the Heavenly and earthly assemblies. It</small></p>
---	--	---

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף כג עמוד ב

והרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה, יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל, ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר. אי זכור, עקריה לתנאיה וקיים ליה לנדריה! אמר אביי, תני: ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר. רבא אמר: לעולם כדאמרין מעיקרא, הכא במאי עסקין - כגון שהתנה בראש השנה ולא ידע במה התנה, והשתא קא נדר, אי זכור בשעת הנדר ואמר על דעת הראשונה אני נודר - נדריה לית ביה ממשא, לא אמר על דעת הראשונה אני נודר - עקריה לתנאיה וקיים לנדריה. רב הונא בר חיננא סבר למידרשיה בפירקא, אמר ליה רבא: תנא קא מסתים לה סתומי כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדריים, ואת דרשת ליה בפירקא?

ר"ן מסכת נדרים דף כג עמוד ב

רבא אמר כגון שהתנה בראש השנה ולא ידע ממה התנה - רבא לא אתי לאפלוגי עליה דאביי דמודה הוא דכל שאינו זוכר תנאו כלל בשעת נדרו הנדר בטל אלא דלא נחא ליה לשובשי לישנא דמתניתין ומש"ה קאמר דלעולם שיהיה זכור קתני והכי קתני הרוצה לבטל נדרו יעמוד בר"ה ויאמר וכו', ובכי האי גוונא איכא תרי דיני דאי אינו זכור תנאו כלל בשעת נדרו הרי הנדר בטל אבל אם הוא זוכר קצת תנאו אבל לא לגמרי כגון שהתנה בר"ה ולא ידע ממה התנה כלומר שהתנה על דבר מיוחד ואינו זוכר אם על פת או על יין וכיוצא בהן אבל זוכר הוא שהתנה בכי האי גוונא אי אמר על דעת ראשונה אני עושה כלומר שאם מתחלה התניתי על נדר זה שיבטל גם עכשיו אני רוצה שיהא בטל ונזכר אחר כך שעל דבר זה שנדר עכשיו התנה בתחלה לבטל נדריה לא אית ביה ממשא, לא אמר על דעת ראשונה אני עושה בטליה לתנאיה וקיימיה לנדריה דכיון שהיה זכור בשעת הנדר שהתנה ולא ידע ממה התנה אם דעתו היה שיתקיים תנאו לא היה לו לידור סתם כי היכי דלא לעקריה ומתניתין דקתני ובלבד שיהא זכור הכי קתני ובלבד שיהא התנאי זכור בפיו בשעת הנדר. ולענין הלכה - קי"ל כרבא הלכך נקטינן דכל שהתנה מתחלה כל נדר וכו' ובשעת נדרו שכח תנאו נדרו בטל אבל התנה על דבר מיוחד ובשעת נדרו זוכר שהתנה אבל אינו יודע על מה התנה כל שלא אמר על דעת ראשונה אני עושה אע"פ שנזכר אחר"כ שעל אותו דבר שנדר עכשיו התנה מתחלה לבטלו עקריה לתנאיה וקיימיה לנדריה שכיון שהיה זכור קצת היה לו להתנות ולומר שעל דעת ראשונה הוא עושה וכן פסק הר"ם במ"ז ל' בפ' שני מהל' נדרים (הל' ה) ונראה שמה שאומרים קצת קהלות ביה"כ כל נדרי ואסרי וכו' לדבר זה הם מתכוונים לבטל נדרים שידרו לאחר מכן אלא שלשונם משובש שנראה מלשונם שהם מתירין נדרים שעברו וזה אין לו ענין אלא נדרים הבאים לאחר מכן אלא שרבינו יעקב ז"ל היה מתקן הלשון כדי שיהא משמעותו להבא לומר כל נדרי ואסרי די אסרנא ודי חרמנא כולו קמוץ כדי שיהא נראה להבא ואין ראוי לומר כן כדי שלא יקלו ראשם בנדריים דהא תנא מסתם לה סתומי וכתב הרמב"ם ז"ל בפ' הנזכר שיש מן הגאונים שאומרים שאין תנאי קודם מבטל מה שאסר עצמו לאחר מכן אלא בנדריים אבל לא בשבועות ויש מהם מי שאומר שהשבועות והנדריים שוין הם לדין זה ומיהו אמרו בתוספות דווקא בשבועות ונדריים שנשבע ונדר לעצמו אבל מי שהשביעו חברו או שהדירו אין ביטול זה מועיל לו כלום שעל דעת חברו הוא נשבע ונודר וכמו שמבטל תנאו לגמרי דמי דהא אסקינן דלא משתבע אדעתא דנפשיה אלא על דעת משביעו וכדאמרין בשמעתא דנדרי הבאי.

רא"ש מסכת יומא פרק ח (וגם הרא"ש נדרים ג,ה)

...ועל פי הלכה זו נהגו לומר כל נדרי ביה"כ להתנות על התנאים של שנה הבאה שאם ידור אדם כעסו ויהא שכוח התנאי שלא יתקיימו נדריו ובשביל שביום הכפורים מתקבצים כל העיר בבית הכנסת נהגו לומר ביום הכפורים. וגם מצינו בספר יחזקאל (סימן מ) דקרי יום הכפורים ראש השנה. והגיה רבינו תם במחזורים מיום צום כפורים זה עד יום הכפורים הבא עלינו. וגם יש לומר דנדרנא ודאשתבענא כלומר מה שאני עתיד לידור ולישבע. וגם יש לומר כולוהו אחרטנא בהון כלומר

אם אשכח ואדור מעתה אני מתחרט עליהם ומתנה שיהו בטלים. **ומה שאומר אותו שלשה פעמים שכן מצינו שכל דברי חכמים משולשים** (מנחות סה א) מגל זו מגל זו קופה זו קופה זו קופה זו. ומה שאמר ונסלח לכל עדת לא שיהא עתה צריך כפרה אלא שאם ידור נדריים בזה השנה וישכח הביטול ולפעמים שאינו נזרר בנדור ועובר עליו ואף על פי שכבר בטלו צריך כפרה. כדאמרין בפרק בתרא דקידושין (דף פא ב) זה היה סבור לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה צריך סליחה. וביטול זה אינו מועיל כי אם לנדרי עצמו ושבועה שישבע מעצמו. אבל נדריים שחבירו משביעו או בית דין או הקהל אין מועיל להם הביטול ומיהו נראה כמנהג הקדמונים ולשון כל נדרי מוכיח שנתקן על הנדריים שעברו עליהם השנה שעברה ומתירין אותם כדי להציל מן העונש וכך אומר אותו שלשה פעמים וגם אומר ונסלח לכל עדת בני ישראל כי צריכין כפרה אותן שעברו. ומה שהקשה דבעי חרטה אכן סהדי כל מי שעבר נדרו הוא מתחרט מעיקרו כדי להנצל מן העונש. ומה שהקשה דבעיא שלשה הדיוטות הרי כל הקהל אומרים אותו איש איש בלחש וגם החזן הקהל מתירין אותו. והא דאמר רב פפא צריך לפרט הנדר היינו כשהנודר בא לפני החכם להתיר לו נדרו אולי נדר על דבר מצוה ולא יתיר לו החכם נדרו. ובסגנון זה כתב רבינו סעדיה זכר לברכה יש עושין כך עומד שליח צבור ביום הכפורים ואומר כל נדרי וחרמי ואסרי ושבועי וקיומי שנדרנו ושהחרמנו ושאסרנו ושנשבוענו ושקיימנו על נפשותינו מיום כפורים שעבר עד היום הזה הבא עלינו כולנו חזרנו בהם ובאנו לפני אבינו שבשמים אם נדר נדרנו אין כאן נדר ואם איסור אסרנו אין כאן איסור ואם חרם חרמנו אין כאן חרם אם שבועה נשבוענו אין כאן שבועה ואם קיום קיימנו אין כאן קיום בטל הנדר מעיקרו בטל האיסור מעיקרו בטל החרם מעיקרו בטלה השבועה מעיקרה אין כאן לא נדר ולא איסור ולא חרם ולא שבועה ולא קיום יש כאן מחילה וסליחה וכפרה כדכתיב בתורתך ונסלח לכל עדת בני ישראל וגו' עד כאן. ונהגו לאומרו קודם ברכו משום דאמרין בשילהי שבת (דף קנז א) ובמסכת נדריים (דף עו ב עז א) דאין נשאלין לנדריים בשבת אלא לצורך השבת. אבל רב נטרונאי גאון כתב אין נוהגין לא בשתי ישיבות ולא בכל מקום להתיר נדריים לא בראש השנה ולא ביום הכפורים אלא שמענו שבשאר ארצות אומרים כל נדרי אבל אין לא ראינו ולא שמענו מרבתינו זכרם לברכה. ואמרין נמי בנדריים (דף כג ב) רב חנינא סבר למידרשיה בפרקיה פירוש ההוא דהרוצה שלא יתקיימו נדריו. א"ל רבא תנא מסתם קא סתם ליה כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדריים ואת דרשת ליה בפירקא. אלמא אפילו למאן דמתנה מעיקרא לא סבר ליה רבא לאורויי כל שכן נדריים ושבועות שעברו כבר שאין מתירין ואין מורין להתיר. ומה מועיל התרה למה שמתנה אחר נדרו שיהא בטל הלכך אין אנו סוברין ולא נוהגין לעשות כן. וכן כתב רב האי בר מר רב נחשון זכר לברכה דהלכתא כרבא דמחמיר דהוה ליה בתראה לפיכך אין אנו עושין כמשנה זו ואין אנו מתירין נדריים בין בראש השנה בין ביום הכפורים. ולא שמענו מרבתינו שהיו עושין זה כלן עיקר. ואף אתם החמירו כמותינו ואל תשנו ממנהג הישיבות. ולמעלה כתבתי דרבא לא פליג אדאביי וגם נמי הא דקפיד רבא היינו לדורשן לעמי הארץ הבאים לשמוע הדרשה ואתי לזלזולי בנדריים כשישמעו שמתנין לבטל הנדריים. אבל אנו שמתירין הנדריים שעברו ליכא למיחש לזלזולי...

רב"ן עירובין

ותיקון אמירת כל נדרי בערב יוהכ"פ, יש אומרים משום דאמרין בנדריים [כ"ג ב] הרוצה שלא יתקיימו נדריו של כל השנה יעמוד בר"ה ואומר כל נדרין שאדור מכאן ועד ר"ה הבאה לא יהו קיימין, וליתיה דא"כ הוה להו לתקוני לומר בר"ה וגם להפר להבא (ואם) [וזהם] תיקנו ביוהכ"פ ולהפר לשעבר, ונראה לי דמשו"ה תקינו לשעבר וגם ערב יוהכ"פ משום דאמר בנדריים] [כ"ב א] כל הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליו קרבן בשעת איסור הבמות ואם נדר מה תקנתו ילך אצל חכם ויתיר לו נדרו ולא יקיימו, והשב מרשעו יוהכ"פ מכפרת לו, ובשאר עבירות אדם שב מרשעו שהרי יודע עבירות [שבידו], אבל בעבירת נדר אין הכל בקיין שהיא עבירה ואין שב שילך אצל חכם להתיר לו, והתקינו לש"ץ לומר והרי הוא כאילו לכל אחד ואחד מתחרט לפני חכם שהרי כולם יושבין שם ואין מוחין והוא שלוחם עד כולהון [א] יתחרטנא בהון (הוא שלוחים עד כולהון יתחרטנא בהון) הוא שליח המתחרטים, עם שליח החכמים] להתיר הנדריים כשאומר כולהון יהון שרן וינדרנא לא נידרי ושבועת' לא שבועה וכולל ש"ץ את עצמו בכלל. ומה שתיקנו לומר קודם התפילה כדי שתהא התשובה קודם יוהכ"פ שאז הוא מכפר, ועוד שאין מתירין נדריים בשבת ויו"ט. ומה שתיקנו לומר ג' פעמים, ואי איכא שלא היה בראשונה היה בשנייה ואי ל"ה בשנייה היו בשלישית ולפיכך תיקנו להאריך בו שלוחי ציבור. ואחר שאמרו ג' פעמים יאמרו כל הקהל בקול רם ונסלח לכל עדת וגו' כלומר עשינו את שלנו ושבנו אליך ואתה תעשה כמה שהבטחתנו לסלוח עונותינו ביום הזה, וכן נוהגין בכל קהילות ארץ כנען לומר באחרונה וכשר הדבר.

תלמוד בבלי מסכת נדריים דף כב עמוד א

דתניא, ר' נתן אומר: הנודר - כאילו בנה במה, והמקיימו - כאילו מקריב עליו קרבן... דאמר שמואל: אף על פי שמקיימו נקרא רשע. אמר רבי אבהו: מאי קרא? +דברים כ"ג+ וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא, ויליף חדלה חדלה, כתיב הכא: כי תחדל לנדור, וכתיב התם: +איוב ג+ שם רשעים חדלו רוגז. אמר רב יוסף, אף אכן נמי תנינא: כנדרי כשרים - לא אמר כלום, כנדרי רשעים - נדר בניזר ובקרבן ובשבועה

ר"ן מסכת נדריים דף כב עמוד א

הנודר כאילו בנה במה - בשעת איסור הבמות ונראה בעיני דלהכי מדמינן לה לבונה במה משום דסליק אדעתיה דנודר דמצוה קא עביד דרחמנא אסריה במילי דאיסורא ואיהו נמי אסר אנפשיה וקאמר דטעי דאדרבה לבונה במה דמי דנהי דרחמנא אזהריה לאקרובי קרבנות בפנים אזהריה דלא לוסוף עלה לבנות במה ולהקריב בחוץ ה"נ נהי דרחמנא אסר עליה דברים האסורים כי מוסוף איהו אמאי דאסר רחמנא פשע כענין שאמרו בירושל' בפ' פותחים לא דיין במה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים ושייך ביה נמי האי ליטנא משום דנודר מתפיס בקרבן וכיון שאין קרבנו רצוי נמצא כבונה במה ומקריב בחוץ. והמקיימו - כל' שאינו נשאל עליו כאילו הקריב על אותה במה קרבן וחייב משום שחוטי חוץ.

ספר שבולי הלקט סדר יום הכיפורים סימן שיז

ובתשובות הגאונים זצ"ל מצאתי רוב הגאונים מוחין לומר כל נדרי לפי שאין בו שום תקנה רק רע זולתי נוסחת רב האיי גאון ז"ל והכי איתא בסדר רב האי גאון כל נדרי ואסרי וקנמי וחרמי ושבועי דנדרנא ודאי שבתבענא ודאחרמנא ודאסרנא על נפשנתא מיום צום הכיפורים [שעבר עד יום צום כיפורים] הזה ועברנא עליהן בשלו או באונסא ניבעי רחמי מן קדם מרי שמיא דלישרי לן דלישבוק לן נדרנא לא (לא) נדר למחייב עלייהו איסרנא לא אסרי למיחטא בהון ושבועתנא לא שבועי למילקי בדילהון ככתוב ונסלח וגו'.

שו"ת רב"ז חלק ד סימן לג

(אלף קז) /שאלה ל"ב חסרה במהדורה הקודמת/ שאלה על כל נדרי שרגילין לומר בליל יוה"כ לפי שיש מי שכתב אותו בלשון עבר ויש מי שכתב אותו בלשון עתיד על מי נסמוך ומה ענין התרה זו:

תשובה דבר זה מחלוקת גדולה היא מימות הגאונים ועד האחרונים כי יש מי שרואה שיאמר לשעבר ויש מי שאומר להבא ויש מי שסובר שאין ראוי לאומרו כלל כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדריים. וכן ראיתי מנהג המוסתערבים במצרים שאין אומרים אותו וגם הרמב"ם ז"ל לא ראיתי שהזכירו והטעם של כל סברא וסברא כתוב בכל הפוסקים ע"ש. ומה שאני רגיל הוא לומר אותו בלשון עבר ועתיד ומתכוין להתיר מה שעבר ומה שעתידי ובלשון הזה אני גורס אותו מיוה"כ שעבר עד יוה"כ הבא אלינו לשלום. וא"ת כיון שבשנה שעבר בטל לעתיד למה יתיר בשנה זו לשעבר והרי מותרין ועומדין הם. ל"ק כלל שיועיל לאותן שהיה זכור לתנאי בשעת הנדר ונמצא שבטל התנאי אם עבר עליהם תועיל התרה זו להקל מהעונש. וליכא למיחש שמא יבאו להקל בנדריים שאין זו הלכה למעשה שבאין לשאול לחכם וגם אין דורשין אותו ברבים אלא חושבין שהוא מכלל סדר תפלה ולא יבואו לזלזל בנדריים ולא יעלה על דעתכם שיועיל היתר זה למה שבין אדם לחברו כלל וכבר האריכו בזה הפוסקים. והנראה לע"ד כתבתי:

על התשובה

כמו שאסור לאדם לכרוע בך לכל נבוא אלא לבורא לבדו — כך אין לן לאדם להשבע כל שבועה, להשתעבד ולהתחייב בכל לבו לכל גורם או עניין שהוא, זולתי לה'.

לא זאת בלבד שהשבועה שאדם נשבע חייבת להיות בה' והוא עובר על איסור־שיתוף אם הוא נשבע בה' ובדבר אחר, כגון בהקב"ה ובשמים — אלא השבועה, כל שבועה, חייבת להיות אך־ורק לה'. יש כמדות משום איסור השיתוף גם שעה שאדם נשבע לנבוא, שעה שתכלית השבועה אינו הקדוש־ברוך־הוא.

שבועה שתכליתה סיפוק יצרי עצמו, כגון נקמה, עשיית עושר, רדיפת כבוד וכיו"ב — היא שבועה נגד הדין, שבועה הנובלת ב"שיתוף". שבועה שהיא לה' לבדו, היא הרעיון המרכזי של תפילת "מלכיות" הנאמרת בימים הנוראים (גם ביום־הכיפורים יש "מלכיות", שהרי אנו חותמים ב"מלך כל הארץ", וכורעים ב"עלינו לשבח") והיא באה להכריז כי יהודי אסור לו להשתעבד לשום גורם או כוח — פרט להקב"ה מלך כל הארץ.

השתעבדות האדם להקב"ה צריכה להיות מוחלטת וללא תנאי. השתעבדות החלטית זו פירושה חרות נמורה לגבי שאר שיעבודים שבין אדם לאדם. ההשתעבדות לה' שהיא כלי־מקיפה משחררת מניולא את האדם משורה ארוכה של שיעבודים אחרים.

אמר לי פעם אחת פסיכיאטר גדול: אילו היה בכוחי הייתי מנטל את תפילת "ובכן תן פחדך" שיהודים מתפללים בראש־שנה ויום־הכיפורים, שכן "הפחד" הוא הגורם העיקרי לכל מחלות הרוח שבני־אדם לוקים בהן. מטרת

140

לענוד בברית ה'

האדם המבקש לשמור על בריאותו הנפשית צריכה להיות להשתחרר מפחד ובוודאי שאין מקום להתפלל על "פחד", אין אני פסיכיאטר, אבל דווקא מדבריו הבינותי טיבה של תפילה זו שהתקינו חכמי־ישראל. וכך גם עניתי לו לאותו פסיכיאטר: רואה אני בני אדם, והנה כולם מלאים פחדים שונים. יש הפוחדים שמא הקאריירה שלהם לא תעלה יפה, ויש פוחדים שמא יאבדו כספם, מעמדם, או שלא יהיו מפורסמים מספיק; יש פוחדים מפני מחלות וחולשות. בדורות עברו מילא פחד הצרעת את העולם, היום הפחד הוא מפני מחלות נמאירות, אנשים אינם הולכים לרופא כאשר כואב להם מפחד שיאבחנו בהם את "המחלה היא". האדם מלא וגדוש פחדים קטנים. אינני פסיכיאטר, אבל אני יודע כי פחד אחד גדול מנרש את כל הפחדים הקטנים. ואיזהו הפחד שיכול אדם לקבל עליו כדי שעל־ידו ייעקרו מקרבו כל הפחדים האחרים, כגון הפחד מפני הכשלון, מפני העוני, מפני הזיקנה, מפני חוסר־הפופולאריות או מפני המחלות — הווה אומר: הפחד מפני הקב"ה! ומכאן התפילה: "ובכן תן פחדך, ה' אלוהינו, על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת". הלוואי ויבוא הפחד הגדול הזה וישחרר אותנו מכל הפחדים האחרים האורבים לפתחנו ונערערים את חיינו.

הוא הדין בהשתעבדות האדם. אדם שיש לו טלך אחד בלבד, אשר לו ורק לו הוא משועבד בנאמנות מוחלטת — רק אז הוא משוחרר ובן־חורין. אם יש לו יותר מהשתעבדות אחת או, יש כאן מעין שיתוף עם עבודת־זרה. רבים הם השיעבודים שבני־אדם מכניסים עצמם ועולם.

141

במדבר פרק ל

(ב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רְאֵשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְקֹנֶק:
 (ג) אִישׁ כִּי יָדַר נֶדֶר לִיקְנֹק אוֹ הַשְּׁבַע שְׁבַעָה לְאִסּוֹר אִסּוֹר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַיָּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה:

דברים פרק כג

(כב) כִּי תִדְרֶה נֶדֶר לִיקְנֹק אֶלְהֵיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי דַרְשׁ יִדְרָשְׁנוּ יְקֹנֶק אֶלְהֵיךָ מֵעַמְדָּךְ וְהִנֵּה בְּךָ חֲטָא:
 (כג) וְכִי תַחְדַּל לְנֶדֶר לֹא יִהְיֶה בְּךָ חֲטָא:
 (כד) מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעֲשִׂיתָ כְּאֲשֶׁר נִדְרַתָּ לִיקְנֹק אֶלְהֵיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ:

קהלת פרק ה

(ג) כְּאֲשֶׁר תִּדְרֶה נֶדֶר לְאֱלֹהִים אַל תֵּאָחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי אִין חֲפָץ בְּכַסְיָלִים אֵת אֲשֶׁר תִּדְרֶה שְׁלָם:
 (ד) טוֹב אֲשֶׁר לֹא תִדְרֶה מִשְׁתַּדּוֹר וְלֹא תִשְׁלָם:

תוספות מסכת חולין דף ב עמוד ב

...וא"ת והא כתיב (בראשית כח) וידר יעקב נדר וכתוב (יונה ב) את אשר נדרתי אשלמה וי"ל דבשעת צרה שרי כדאמרינן בבראשית רבה וידר יעקב נדר לאמר לדורות שיהיו נודרים בעת צרה.

משנה מסכת אבות פרק ג

[ג] רבי עקיבא אומר שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה מסורת סייג לתורה מעשרות סייג לעושר נדריים סייג לפרישות סייג לחכמה שתיקה:

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות פרק ג

[ג] יאמר: אם יידור האדם נדריים על דברים ויקיימם - תושג לו תכונת ההימנעות ממה שירצה להימנע ממנו ותתחזק אצלו, ותקל עליו הפרישות, רצוני לומר: השמירה מן הטומאות, כמו שאמרנו בחגיגה: "בגדי עמי הארץ מדרס לפרושים".

פירוש רבינו יונה על אבות פרק ג משנה ג

נדריים סייג לפרישות - הפרישות היא מדה עליונית. וכמה מעלות טובות יש להשיג אליה כדאמרינן נקיות מביאה לידי פרישות והוא הפורש מהנאות העולם. ואפילו מדברים המותרים באכילה ובתשמיש. גם בכל התאות האחרות בהמנע מן הכבוד ומן השררה והעושר וכיוצא בהן. ומתרחק משרשי' ומתקרב אל עיקרי הנפש ויסודה והוא קרוב לעבודת הבורא ית'... אבל אין ראוי להגדיר את עצמו בגדרים אלא אם כן יצרו מתגבר עליו שיוכל לידור על דרך רפואה. אך מי שמושל ברוחו ויכול להשיג אל מדת הפרישות בלא נדר אין לו לדור. כדאמרינן לא דיין במה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עצמך את המותר אבל ודאי אם ראה אדם שיצרו מתגבר עליו צריך להרבות סייג מרובה. כפי מה שצריך לכבוש את יצרו. וכיון שנכבש יצרו חוזר למדת הבינונית משל לרופא בזמן שרואה שהחולי קל ונוח להתרפאות עושה לו רפואה קלה. ובזמן שרואה שהחולי כבד וחזק בורר לו רפואה חזקה עד שיתרפא ואחר כך חוזר ונותן לו דברים בינוניים שמעמידין את הגוף על בוריו... ומוטב למכין לבו לשמים אם איננו שלטון בעצמו לעשות הסייג הוא בלא נדר:

ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק ג

נדריים סייג לפרישות - בזמן שאדם מתחיל בפרישות ומתירא שלא יעבור, מקבל עליו בלשון נדר שלא יעשה כך וכך, ועל ידי כך הוא כובש את יצרו:

תוספות יום טוב אבות פרק ג

נדריים סייג לפרישות - פי' הר"ב בזמן שאדם מתחיל בפרישות וכו' מקבל עליו בלשון נדר וכו'. עמ"ש בריש נדריים בדבור כנדרי כשרים וכו':

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף ט עמוד א

מתני'. כנדרי רשעים - נדר בנזיר ובקרובן ובשבועה; כנדרי כשרים - לא אמר כלום, כנדבותם - נדר בנזיר ובקרובן. גמ'...כנדרי כשרים - לא אמר כלום, כנדבותם - נדר וכו'. מאן תנא דשאני ליה בין נדר לנדבה? לימא, לא רבי מאיר ולא רבי יהודה! דתניא: +קהלת ה+ טוב אשר לא תדור וגו' - טוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר, דברי ר' מאיר; רבי יהודה אומר: טוב מזה ומזה נודר ומשלם!

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף י עמוד א

אפילו תימא רבי יהודה, כי א"ר יהודה - בנדבה, בנדר לא אמר. והקתני: טוב מזה ומזה נודר ומקיים! תני: נודב ומקיים. מ"ש נודר דלא? דילמא אתי בה לידי תקלה

ר"ן מסכת נדרים דף ט עמוד א

טוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר - מנודר ומשלם ומנודר ואינו משלם דלעיל מהאי קרא כתיב את אשר תדור שלם ובתר הכי כתיב טוב אשר לא תדור כלומר שהוא יותר טוב מנודר ומשלם דכתיב לעיל מיניה וקא יהיב טעמא למילתיה משתדור ולא תשלם כלומר שמא תשכח ולא תשלם ולפיכך טוב אשר לא תדור כלל משמע לן השתא דלא שני בין נדר לנדבה דאי לא לאשמועינן קרא דטוב מכולן [נודב] ומשלם.

ר' יהודה אומר טוב מזה ומזה נודר ומשלם - ודריש להו לקראי הכי את אשר תדור שלם וזו היא מדה משובחת אבל טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם ואי תימא פשיטא ה"ק לא תהא סבור שבשעת נדרך אתה מוסיף זכות ואח"כ אם שכחת או נאנסת לא הפסדת את שכרך שאינו כן שאין השכר בשעת הנדר אלא בשעת התשלומים כך נראית שיטה זאת בעיני.

רמב"ן דברים פרק כג

(כג - כד) וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא - בעבור שהמקריבים עולה וזבחים לאלהים יש להם שכר טוב, כענין שכתוב (תהלים 100 טו) עולות מחים אעלה לך עם קטרת אילים אעשה בקר עם עתודים סלה, אבוא ביתך בעולות (שם פסוק יג), ואף בקרבנות הבאים בנדבה כתוב (ויקרא א ד) ונרצה לו לכפר עליו, ואומר ריח ניחוח לה', ואם כן הרי הנדרים זרוז במצוה, וכתוב (תהלים קטז יח) נדרי לה' אשלם נגדה נא לכל עמו. לפיכך יאמר הכתוב השמר בנדריך, כי אע"פ שהם זרוז בקרבנות השם אשר הם לך לרצון, אם תדור תבא לידי חטא אם לא תשלם או שתאחר לשלמו, ואם לא תדור לא תמצא חטא בענין כלל כי אפילו לא תקריב קרבן כל ימך לא יהיה בך חטא, אם כן תשמור מוצא שפתיך כאשר תוציא הדבר מפיך, ועשית אחרי כן כאשר דברת, להשלים כל אשר נדבה רוחך להוציא מפיך: ועל הדרך הזה אמר שלמה (קהלת ה ג ד) כאשר תדר נדר לאלהים אל תאחר לשלמו כי אין חפץ בכסילים וגו' טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם. יאמר שאין חפץ בכסילים החושבים לעשות מצוה, כאשר ידרו נדרים רבים להיות להם זרוז למצוה שחשבו לעשות ולא יחשבו בלבם ולא דעת ולא תבונה לאמר אולי לא תמצא ידי להשלים כל אלה, אבל יחשוב כי הרצון אשר היה לו בעת נדרו יחשב לו לטובה. ולפיכך יזהיר עוד (שם שם ה) אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא, כלומר שלא תרבה בנדריים, וכאשר לא תקריבם תאמר לפני המלאך האכזרי אשר ישולח בך כי שגגה היא, שהייתי סבור להקריבם, ובלב שלם נדרת אותם, עתה לא מצאה ירך לעשות כן, כי האלהים יקצוף על קול נדריך, וחבל המלאך הנזכר, את מעשה ידיך:

משנה מסכת נדרים פרק ג

משנה ד

נדריין להרגין ולחרמין ולמוכסין שהיא תרומה אף על פי שאינה תרומה שהן של בית המלך אף על פי שאינן של בית המלך בית שמאי אומרים בכל נודרין חוץ מבשבועה ובית הלל אומרים אף בשבועה בית שמאי אומרים לא יפתח לו בנדר ובית הלל אומרים אף יפתח לו בית שמאי אומרים במה שהוא מדירו ובית הלל אומרים אף במה שאינו מדירו כיצד אמרו לו אמור קונם אשתי נהנית לי ואמר קונם אשתי ובני נהנין לי בית שמאי אומרים אשתו מותרת ובניו אסורין ובית הלל אומרים אלו ואלו מותרין:

תוספות מסכת נדרים דף כז עמוד ב

שהם של תרומה - וא"ת התינח הרגין וחרמים שגוזלין ממון ועתה כשאמר להם שהם של תרומה לא יגזלו אותם דאינם מתכוונים כ"א לגזול ולא לאיסורא כיון שאינה ראויה לאכילה לזרים אבל מוכסין מאי אהני לעולם ישאל המכס וי"ל שלא היו רגילים ליקח מכס זה ממוליכי תרומה לכהנים.

תלמוד בבלי מסכת יומא דף כג עמוד א

מעשה שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש. תנו רבנן: מעשה בשני כהנים שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש, קדם אחד מהן לתוך ארבע אמות של חבירו - נטל סכין ותקע לו בלבו. עמד רבי צדוק על מעלות האולם, ואמר: אחינו בית ישראל שמעו! הרי הוא אומר +דברים כא+ כי ימצא חלל באדמה ויצאו זקניך ושפטיך, אנו על מי להביא עגלה ערופה? על העיר או על העזרות? געו כל העם בבכיה. בא אביו של תינוק ומצאו כשהוא מפרפר. אמר: הרי הוא כפרתכם, ועדיין בני מפרפר, ולא נטמאה סכין. ללמדך שקשה עליהם טהרת כלים יותר משפיכות דמים.

רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק ה

הלכה ט

אינו דומה מזיק חבירו בגופו למזיק ממונו, שהמזיק ממון חבירו כיון ששלם מה שהוא חייב לשלם נתכפר לו אבל חובל בחבירו אע"פ שנתן לו חמשה דברים אין מתכפר לו ואפילו הקריב כל אילי נביות אין מתכפר לו ולא נמחל עונו עד שיבקש מן הנחבל וימחול לו.

הלכה י

ואסור לנחבל להיות אכזרי ולא ימחול לו ואין זו דרך זרע ישראל אלא כיון שבקש ממנו החובל ונתחנן לו פעם ראשונה ושניה וידע שהוא שב מחטאו וניחם על רעתו ימחול לו, וכל הממהר למחול הרי הוא משובח ג ורוח חכמים נוחה הימנו.

רמב"ם הלכות תשובה פרק ב

הלכה ט

אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין אלא על עבירות שבין אדם למקום כגון מי שאכל דבר אסור או בעל בעילה אסורה וכיוצא בהן, אבל עבירות שבין אדם ללחבירו כגון החובל את חברו או המקלל חברו או גוזלו וכיוצא בהן אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו וירצהו, אע"פ שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו ולשאול ממנו שימחול לו, אפילו לא הקניט את חברו אלא בדברים צריך לפייסו ולפגע בו עד שימחול לו, לא רצה חברו למחול לו מביא לו * שורה של שלשה בני אדם מריעיו ופוגעין בו ומבקשין ממנו, לא נתרצה להן מביא לו שניה ושלישית לא רצה מניחו והולך לו וזה שלא מחל הוא החוטא, ח ואם היה רבו הולך ובא אפילו אלף פעמים עד שימחול לו.

הלכה י

אסור לאדם להיות אכזרי ולא יתפייס אלא יהא נוח לרצות וקשה לכעוס ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחול מוחל בלב שלם ובנפש חפוצה, ואפילו הצר לו וחטא לו הרבה לא יקום ולא יטור וזהו דרכם של ט זרע ישראל ולבם הנכון אבל העובדי כוכבים ערלי לב אינן כן אלא ועברתן שמרה נצח, וכן הוא אומר על הגבעונים לפי שלא מחלו ולא נתפייסו והגבעונים לא מבני ישראל המה.

הלכה יא

החוטא לחבירו ומת חברו קודם שיבקש מחילה מביא עשרה בני אדם ומעמידן על קברו ויאמר בפניהם חטאתי לה' אלהי ישראל ולפלוגי זה שכך וכך עשיתי לו, ואם היה חייב לו ממון יחזירו ליורשים, לא היה יודע לו יורשין יניחנו בבית דין ויתודה.

חזרת הש"ץ למוסף יו"כ

...אבל עונות אבותינו החריבונו, וחטאתינו האריכו קצו. אבל זכרון דברים תהא סליחתנו, וענוי נפשנו תהא כפרתנו. על כן ברחמיך הרבים נתת לנו את יום צום הכיפורים הזה, ואת יום מחילת העון הזה, לסליחת עון ולכפרת פשע. יום אסור באכילה, יום אסור בשתייה, יום אסור ברחיצה, יום אסור בסיכה, יום אסור בתשמיש המיטה, יום אסור בנעילת הסנדל. יום שימת אהבה ורעות, יום עזיבת קנאה ותחרות, יום שתמחל לכל עונותינו.